

Bruksela, 16 grudnia 2024 r.
(OR. en)

16933/24

EJUSTICE 75
JURINFO 18
JAI 1879

WYNIK PRAC

Od:	Sekretariat Generalny Rady
Do:	Delegacje
Nr poprz. dok.:	16593/24
Dotyczy:	Konkluzje Rady w sprawie wykorzystywania sztucznej inteligencji w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości

Na posiedzeniu 12–13 grudnia 2024 r. Rada (ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych) zatwierdziła konkluzje Rady w sprawie wykorzystywania sztucznej inteligencji w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości. Tekst w wersji zatwierdzonej przez Radę znajduje się w załączniku.

**KONKLUZJE RADY W SPRAWIE
WYKORZYSTYWANIA SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W DZIEDZINIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

I. WPROWADZENIE

1. W ostatnich latach sztuczna inteligencja (zwana dalej „AI”) ogromnie się rozwinęła i jest coraz bardziej rozpowszechniona. Bardzo wzrosło jej znaczenie dla systemów wymiaru sprawiedliwości państw członkowskich. Zmiany te stwarzają znaczne możliwości, a także wyzwania dla systemu wymiaru sprawiedliwości oraz uwypukliły fakt, że ostatnio przyjęte strategie polityczne są potrzebne i że powstały w odpowiednim czasie.
2. Jednocześnie Unia Europejska i jej państwa członkowskie są świadkami ciągłego rozwoju rozwiązań prawnych, operacyjnych i technicznych wspierających współpracę sądową i dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych, handlowych i karnych o charakterze transgranicznym. Współpraca transgraniczna między państwami członkowskimi, jeśli chodzi o wymianę wyciągniętych wniosków, najlepszych praktyk, wiedzy fachowej i informacji na temat osiągnięć w zakresie włączania AI do ich odpowiednich systemów wymiaru sprawiedliwości, jest szczególnie ważna dla zapewnienia równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości w całej UE.

3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji (zwane dalej „aktem w sprawie AI”) jest pierwszym kompleksowym instrumentem prawnym na świecie regulującym sztuczną inteligencję. W akcie w sprawie AI systemy sztucznej inteligencji do niektórych zastosowań w dziedzinie egzekwowania prawa, wymiaru sprawiedliwości i alternatywnych metod rozstrzygania sporów¹ klasyfikowane są jako systemy wysokiego ryzyka i podlegają one zestawowi wymogów, takich jak procedury oceny zgodności i kontrole, w celu zapewnienia wysokiego poziomu wiarygodności.
4. W konkluzjach Rady z dnia 9 czerwca 2020 r. w sprawie kształtowania cyfrowej przyszłości Europy² zwrócono uwagę na wyzwania związane ze zwiększoną cyfryzacją europejskiej gospodarki i społeczeństwa, w tym z AI. W konkluzjach Rady z dnia 13 października 2020 r. w sprawie cyfryzacji pt. „Dostęp do wymiaru sprawiedliwości – wykorzystanie możliwości wynikających z cyfryzacji”³ podkreślono znaczenie transformacji cyfrowej dla zwiększenia skuteczności i wydajności systemów wymiaru sprawiedliwości. W konkluzjach Rady z dnia 20 października 2023 r. w sprawie upodmiotowienia cyfrowego z myślą o ochronie i egzekwowaniu praw podstawowych w erze cyfrowej⁴ skoncentrowano się na upodmiotowieniu cyfrowym osób i sektorów mających kluczowe znaczenie dla obrony praw podstawowych, takich jak wymiar sprawiedliwości, a także na budowie bezpiecznego środowiska cyfrowego, w którym prawa podstawowe są odpowiednio chronione.

¹ W szczególności systemy AI przeznaczone do wykorzystywania przez organ wymiaru sprawiedliwości lub w jego imieniu w celu wspomagania organu wymiaru sprawiedliwości w badaniu i interpretacji stanu faktycznego i przepisów prawa oraz w stosowaniu prawa do konkretnego stanu faktycznego lub do wykorzystywania w podobny sposób w alternatywnych metodach rozwiązywania sporów (akt w sprawie AI, załącznik III pkt 8 lit. a)).

² Konkluzje Rady w sprawie kształtowania cyfrowej przyszłości Europy, 2020/C 202 I/01 (Dz.U. C 202I z 16.6.2020, s. 1–12).

³ Konkluzje Rady pt. „Dostęp do wymiaru sprawiedliwości – wykorzystanie możliwości wynikających z cyfryzacji”, 2020/C 342 I/01 (Dz.U. C 342I z 14.10.2020, s. 1–7).

⁴ Dok. 14309/23.

5. W europejskiej strategii w dziedzinie e-sprawiedliwości na lata 2024–2028 nakreślono cele strategiczne i operacyjne, wskazano działania niezbędne do osiągnięcia tych celów oraz ustanowiono podstawę mechanizmu monitorowania postępów w realizacji projektów i inicjatyw przedstawionych przez państwa członkowskie lub inne zainteresowane strony. Mieści się w tym wykorzystywanie innowacyjnych technologii do wsparcia osiągnięcia nakreślonych celów. Ponadto w strategii dostrzega się, że w związku z transformacją cyfrową należy wskazywać konkretne i odpowiednie działania, które można dostosowywać do wyzwań i możliwości wynikających z AI i innych nowych technologii.
6. W konkluzjach z dnia 5 marca 2024 r. w sprawie stosowania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej: propagowanie zaufania poprzez skuteczną ochronę prawną i dostęp do wymiaru sprawiedliwości⁵ Rada zachęciła Komisję, by ta zapewniła uwzględnianie perspektywy praw podstawowych we wszystkich działaniach UE dotyczących gwarantowania skutecznej ochrony prawnej i dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w tym poprzez wykorzystanie możliwości wynikających z cyfryzacji.
7. Agencja Praw Podstawowych opublikowała badania i sprawozdania na istotne powiązane tematy, a wśród nich sprawozdanie pt. „Getting the future right. Artificial intelligence and fundamental rights”⁶ [Naprawić przyszłość. Sztuczna inteligencja a prawa podstawowe] oraz sprawozdanie pt. „Bias in algorithms. Artificial intelligence and discrimination”⁷ [Stronniczość algorytmiczna. Sztuczna inteligencja a dyskryminacja].
8. Szereg organizacji międzynarodowych również przyjęło znaczące dokumenty w dziedzinie AI. Szczególną uwagę należy zwrócić na:
 - a) Europejską kartę etyczną dotyczącą wykorzystywania sztucznej inteligencji w systemach wymiaru sprawiedliwości i ich otoczeniu, przyjętą przez Europejską Komisję na rzecz Efektywności Wymiaru Sprawiedliwości (CEPEJ) Rady Europy⁸, wraz z powiązanymi wytycznymi CEPEJ w sprawie wykorzystania AI w sądownictwie,

⁵ Dok. **7127/24**.

⁶ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/artificial-intelligence-and-fundamental-rights>

⁷ <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/bias-algorithm>

⁸ <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>

- b) zalecenie Rady Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju w sprawie sztucznej inteligencji⁹,
- c) rezolucję Rady Praw Człowieka ONZ (10 lipca 2024 r.) w sprawie propagowania i ochrony wszystkich praw człowieka, praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych, w tym prawa do rozwoju¹⁰, w szczególności jej postanowienia dotyczące niezależności i bezstronności sądownictwa, ławników i asesorów oraz niezależności prawników,
- d) konwencję ramową Rady Europy w sprawie sztucznej inteligencji, praw człowieka, demokracji i praworządności¹¹, której celem jest zapewnienie, by działania w ramach cyklu życia systemów sztucznej inteligencji były w pełni zgodne z prawami człowieka, demokracją i praworządnością¹², oraz
- e) sprawozdanie końcowe organu doradczego wysokiego szczebla ONZ ds. sztucznej inteligencji w sprawie zarządzania sztuczną inteligencją dla dobra ludzkości¹³.

⁹ <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>

¹⁰ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/120/36/pdf/g2412036.pdf>

¹¹ Seria Traktatów Rady Europy nr [225], [Wilno, 5 września 2024 r.].

¹² Należy zauważyć, że UE podpisała już tę konwencję.

¹³ https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/governing_ai_for_humanity_final_report_en.pdf

9. Sztuczna inteligencja ma ogromny potencjał transformacyjny. Korzystanie z AI może ułatwić dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz poprawić terminowość, wydajność i skuteczność postępowań sądowych. W szczególności może pomóc między innymi w wykonywaniu pewnych rutynowych lub pomocniczych zadań, takich jak wskazywanie osobom informacji prawnych, planowanie rozpraw, rezerwowanie sal sądowych lub zapobieganie – poprzez anonimizację¹⁴ i pseudonimizację¹⁵ orzeczeń sądowych zgodnie z przepisami o ochronie danych – deanonimizacji osób. Takie usprawnienia w postępowaniach sądowych mogłyby być korzystne zarówno dla osób fizycznych, jak i dla przedsiębiorstw w UE. Pozwoliłyby udoskonalić systemy prawne UE i państw członkowskich, tym samym zapewniając UE przewagę konkurencyjną.
10. Niektóre inne przypadki wykorzystania AI wiążą się z większym ryzykiem. Systemy wymiaru sprawiedliwości powinny jednak posługiwać się nimi, z odpowiednimi zabezpieczeniami, ponieważ AI może w znacznym stopniu wspomagać pracę wymiaru sprawiedliwości, np. w zakresie streszczania treści sądowych, analizowania orzecznictwa, tworzenia projektów tekstów, zapewniania tłumaczenia ustnego w czasie rzeczywistym, rozpatrywania roszczeń zbiorowych lub wspierania procesu decyzyjnego.
11. Ważne są inicjatywy w zakresie badań naukowych i innowacji mające na celu przyspieszenie rozwoju systemów AI dostosowanych – w zgodności z prawem UE – do specyficznych zastosowań prawnych. Współpraca między środowiskiem akademickim, branżą, organami wymiaru sprawiedliwości lub innymi organami publicznymi oraz osobami pracującymi w wymiarze sprawiedliwości ma kluczowe znaczenie dla stymulowania innowacji i wspierania postępów w tej dziedzinie.
12. Niezwykle istotna jest również potrzeba dalszego szkolenia przedstawicieli zawodów prawniczych i personelu administracyjnego organów wymiaru sprawiedliwości zaangażowanych w postępowania sądowe, zwłaszcza w świetle osiągnięć w zakresie AI i innych osiągnięć technologicznych, na szczeblu krajowym i unijnym.

¹⁴ Zgodnie z motywem 26 rozporządzenia (UE) 2016/679 (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

¹⁵ Zgodnie z art. 4 ust. 5 rozporządzenia (UE) 2016/679 (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

II. KONKLUZJE RADY

A. UWAGI OGÓLNE

13. Sztuczna inteligencja powinna być wykorzystywana w wymiarze sprawiedliwości z pełnym poszanowaniem Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i zgodnie m.in. z aktem w sprawie AI, ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych¹⁶ i dyrektywą o ochronie danych w sprawach karnych¹⁷, aby zapewnić przejrzystość, rozliczalność i nadzór gwarantujące, że systemy AI są wiarygodne i bezpieczne oraz że ich wykorzystywanie odbywa się z poszanowaniem praw podstawowych. Niniejsze konkluzje są zgodne z wymogami dotyczącymi projektowania, rozwoju i wykorzystywania systemów AI określonymi w akcie w sprawie AI i nie są wyrazem jakiegokolwiek intencji, by wykraczać poza te wymogi.
14. Skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości obejmuje prawo do skutecznego środka prawnego, prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie, domniemanie niewinności i prawo do obrony, zapisane w art. 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Są to kluczowe kryteria projektowania, rozwoju lub wykorzystywania systemów AI. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości powinien być zagwarantowany wszystkim, nawet w sytuacjach, w których dane osoby nie korzystają z narzędzi lub usług informatycznych lub są w trudnej sytuacji.

¹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz.U. L 119 z 4.5.2016, s. 1–88).

¹⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłająca decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW (Dz.U. L 119 z 4.5.2016, s. 89–131).

15. Praktyczne i przyjazne dla użytkownika wytyczne i normy są niezbędne do etycznego i odpowiedzialnego rozwoju i wykorzystywania AI w wymiarze sprawiedliwości, zgodnie z aktem w sprawie AI. Takie wytyczne i normy powinny opierać się na skoordynowanej wymianie i współpracy między Komisją, państwami członkowskimi i odpowiednimi zainteresowanymi stronami.
16. AI może być wsparciem w procesie decyzyjnym w postępowaniach sądowych i alternatywnym rozstrzyganiu sporów, ale nie powinna być wykonawcą tego procesu: podejmowanie ostatecznej decyzji musi pozostać działaniem kierowanym przez człowieka. Wykorzystywanie AI w tym kontekście jest zazwyczaj uznawane za obarczone wysokim ryzykiem i powinno być przejrzyste, odpowiednio identyfikowalne i możliwe do wyjaśnienia oraz podlegać nadzorowi ze strony człowieka. Kwestią kluczową jest zapewnienie, aby zasady te były uwzględniane i poddawane ocenie zarówno na etapie projektowania, jak i w całym cyklu życia systemów AI wykorzystywanych w sektorze wymiaru sprawiedliwości.
17. Ponadto dla stworzenia środowiska sprzyjającego rozwojowi systemów AI o wartości dodanej podstawowe znaczenie ma zapewnienie dostępności dużej ilości wysokiej jakości danych.
18. Dostępność zanonimizowanych lub spseudonimizowanych orzeczeń sądowych jest ważnym czynnikiem umożliwiającym stosowanie AI w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości, ponieważ do takiego stosowania konieczne jest, by orzeczenia te były dostępne na dużą skalę do celów ich analizowania, w szczególności na etapie trenowania systemów AI.
19. Rada zwraca się do Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości oraz do organów lub podmiotów krajowych odpowiedzialnych za szkolenie w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości, by uwzględniały potrzebę szkolenia i wzmocnienia pozycji osób pracujących w wymiarze sprawiedliwości, aby mogły radzić sobie z cyfryzacją systemów wymiaru sprawiedliwości, w szczególności z wykorzystywaniem AI w wymiarze sprawiedliwości, dostosowywały się do zmieniającego się otoczenia prawnego, zmniejszały luki w umiejętnościach cyfrowych i zwiększały świadomość możliwości i zagrożeń stwarzanych przez systemy AI wykorzystywane w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości. Należy dalej rozwijać i aktualizować istniejące narzędzia szkolenia dla osób pracujących w wymiarze sprawiedliwości, koncentrując się na cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości, w tym na AI.

20. Rada popiera wymianę informacji i współpracę między państwami członkowskimi w zakresie wykorzystywania AI w wymiarze sprawiedliwości – w tym prowadzoną za pośrednictwem istniejących platform – koncentrującą się na zagadnieniach priorytetowych i przyczyniającą się do realizacji celów określonych w europejskiej strategii w dziedzinie e-sprawiedliwości na lata 2024–2028. Działania te umożliwiłyby identyfikowanie wspólnych przypadków użycia AI oraz oczekiwanych korzyści i wyzwań, jakie stwarzają, a także obszarów wymagających poprawy.

B. APEL DO KOMISJI

21. Zachęca się Komisję do dalszego badania potencjału AI w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i do wspierania państw członkowskich we wdrażaniu aktu w sprawie AI.
22. Zachęca się Komisję do promowania odpowiedniego finansowania badań naukowych, rozwoju i wykorzystywania AI w wymiarze sprawiedliwości z myślą o zwiększeniu ogólnej konkurencyjności UE i jej państw członkowskich w skali globalnej oraz o ograniczeniu obciążeń administracyjnych związanych z dostępem do możliwości finansowania unijnego.
23. Niniejsze konkluzje Rady pozostają bez uszczerbku dla negocjacji w sprawie wieloletnich ram finansowych na okres po 2027 r.
24. Zachęca się Komisję do wspierania państw członkowskich w ich wyżej wymienionych wysiłkach na rzecz gromadzenia i wymiany informacji.

25. Zachęca się Komisję do stworzenia i stosowania, w ramach jej kompetencji, wspólnego „zestawu narzędzi AI na potrzeby wymiaru sprawiedliwości”, z uwzględnieniem możliwych synergii z już ustanowioną platformą „Sztuczna inteligencja na żądanie” oraz innymi inicjatywami UE w zakresie interoperacyjności i dzielenia się zasobami i wiedzą związanymi z rozwojem, wdrażaniem i wykorzystywaniem systemów AI. Ten zestaw narzędzi AI na potrzeby wymiaru sprawiedliwości stanowiłby repozytorium przypadków użycia AI (uwzględniających w szczególności podmioty, zakres, cel, przeznaczenie, funkcję, scenariusze, oczekiwane korzyści) oraz narzędzi w sektorze wymiaru sprawiedliwości. Narzędzia AI, które miałyby zostać włączone do zestawu narzędzi – niezależnie od tego, czy zostały opracowane z wykorzystaniem finansowania unijnego, czy bez niego – mogłyby zostać udostępnione wszystkim państwom członkowskim. Ten zestaw narzędzi AI na potrzeby wymiaru sprawiedliwości mógłby wspierać wypracowanie w gronie państw członkowskich wspólnych podstaw i przypadków użycia w odniesieniu do transgranicznego stosowania narzędzi AI w wymiarze sprawiedliwości.

C. APEL DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

26. Oprócz zestawu aktów prawnych i polityk na szczeblu UE, mających na celu poprawę współpracy sądowej i dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych, handlowych i karnych o charakterze transgranicznym, zachęca się państwa członkowskie, by w stosownych przypadkach wykorzystywały i przyjmowały w swoim systemie wymiaru sprawiedliwości nowe rozwiązania cyfrowe, w tym AI, w celu dalszej poprawy wydajności, sprawiedliwości i niezależności sądownictwa.
27. Zachęca się państwa członkowskie do zbadania potencjału stale rozwijających się systemów AI, przy jednoczesnym zapewnieniu zgodności z prawami podstawowymi, przepisami o ochronie danych i innymi mającymi zastosowanie przepisami UE.
28. Zgodnie z europejską strategią w dziedzinie e-sprawiedliwości na lata 2024–2028 zachęca się państwa członkowskie do współpracy i wymiany informacji na temat wykorzystywania AI w wymiarze sprawiedliwości, a także na temat narzędzi AI, w tym zasadniczych cech związanych z tymi narzędziami, takich jak konfiguracja lub opis funkcjonowania, oraz na temat korzystania z otwartego oprogramowania.

29. Biorąc pod uwagę informacje zawarte w „zestawie narzędzi AI na potrzeby wymiaru sprawiedliwości”, który ma być obsługiwany przez Komisję, zachęca się państwa członkowskie do wymiany informacji i wypracowania wspólnych podstaw w odniesieniu do przypadków użycia, stosowania narzędzi AI i ich transgranicznego rozwoju, aby usprawnić systemy wymiaru sprawiedliwości i przygotować przyszłe rozwiązania interoperacyjne, z uwzględnieniem europejskich ram interoperacyjności, które stanowią wspólnie uzgodnione podejście do świadczenia europejskich usług publicznych w sposób interoperacyjny.
30. Jak już wskazano¹⁸, należy zachęcać do wspierania przedstawicieli zawodów prawniczych, specjalistów IT oraz właściwych organów lub podmiotów, a także do współpracy z nimi w celu skuteczniejszego i terminowego stawiania czoła wyzwaniom związanym z transformacją cyfrową. Oprócz obowiązku podjęcia środków w celu zapewnienia, w jak największym stopniu, wystarczającego poziomu kompetencji w zakresie sztucznej inteligencji wszystkim osobom pracującym w wymiarze sprawiedliwości korzystającym z AI¹⁹ szkolenia dla takich osób i dla personelu administracyjnego organów wymiaru sprawiedliwości powinny koncentrować się na podnoszeniu świadomości. Powinny również promować lepsze zrozumienie skutków i zagrożeń związanych z AI, zwiększać zrozumienie zmian w prawie UE odpowiadających potrzebom gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego oraz poprawić skuteczne wykorzystywanie AI i innych narzędzi informatycznych w celu promowania wydajności systemów wymiaru sprawiedliwości przy jednoczesnym zachowaniu świadomości co do nieodłącznych zagrożeń.
31. Zachęca się państwa członkowskie do inwestowania w bezpieczną infrastrukturę cyfrową i budowanie zdolności w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości, aby wspierać wdrażanie zaawansowanych technologii, w tym narzędzi AI wykorzystywanych w systemach wymiaru sprawiedliwości.

¹⁸ Pkt 19.

¹⁹ Zob. art. 4 aktu w sprawie AI.